

Wprowadzenie

W warunkach nasilających się procesów kształtowania gospodarki opartej na wiedzy szczególnego znaczenia nabiera problematyka kapitału ludzkiego i społecznego w procesach podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz różnej skali układów przestrzennych. Bardzo ważną rolę w tych procesach odgrywają zachowania przedsiębiorcze i uwarunkowania prawno-organizacyjne mające wpływ na rozwój przedsiębiorczości oraz dynamicznie rozwijający się sektor usług turystycznych.

Do tego nurtu nawiązują prace zamieszone w niniejszym numerze czasopisma „Przedsiębiorczość – Edukacja”. Numer rozpoczynają rozważania na temat zróżnicowania kapitału ludzkiego w Unii Europejskiej. Powszechnie wiadomo, że kapitał ludzki ma ogromne znaczenie dla procesów przyspieszania rozwoju społeczno-gospodarczego. Wychodząc od zarysowania ujęć teoretycznych kapitału ludzkiego, a następnie uwzględniając obszary inteligentnego, zrównoważonego oraz sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu, zbudowano indeks kapitału ludzkiego. Wypełnia on lukę w literaturze polegającą na braku miernika uwzględniającego wymiary polityk zawartych w strategii *Europa 2020* (A. Iwanowicz-Pałka). Następnie przedstawiono ranking państw UE z wykorzystaniem metod taksonomicznych porządkowania liniowego oraz analizy skupień wykazującej podobieństwa kapitału ludzkiego między poszczególnymi państwami, zwracając uwagę na pozycję Polski na tle pozostałych państw członkowskich.

Poszczególne państwa podejmują wiele działań ukierunkowanych na wsparcie przedsiębiorców. W ostatnich latach zauważa się silne zaangażowanie polskiego prawodawcy w budowę zintegrowanej struktury instytucjonalnej, której zadaniem byłoby wsparcie podmiotów gospodarczych (P.M. Woroniecki). Ważnym elementem tej struktury jest Polski Fundusz Rozwoju (PFR). Prawodawca wyznacza ustawowe cele działań pomocowych, pozwalające Funduszowi elastycznie reagować na zmieniającą się sytuację w funkcjonowaniu przedsięwzięć realizowanych przez PFR oraz beneficjentów takiego wsparcia. Podkreślono, że PFR dysponuje instrumentami prawnymi umożliwiającymi skuteczne wspieranie przedsiębiorców, oraz, że dzięki stosunkowo niewielkim zmianom ustawodawczym można ten mechanizm usprawnić.

Do problematyki tej nawiązuje analiza oceny długookresowej skuteczności dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej przeznaczonych dla osób bezrobotnych w kontekście trwałości zatrudnienia w wybranych branżach, przeprowadzona na grupie beneficjentów z terenu województwa podkarpackiego w latach 2015–2022 (B. Bednarz). Opracowanie uzupełnia lukę badawczą dotyczącą trwałości zatrudnienia osób korzystających ze wsparcia pomocy publicznej w wybranych gałęziach gospodarki. Okazuje się, że określone rodzaje działalności gospodarczych wymagające wysokich kwalifikacji, odpowiedniego przygotowania, posiadania niezbędnej wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych, a nieraz także uprawnień i zezwoleń, wypadają zdecydowanie lepiej na tle całej badanej grupy przedsiębiorstw. Warto wspomnieć, że tego typu podmioty cechuje również stabilność. Podkreślono konieczność fundamentalnej zmiany zasad przyznawania

dofinansowań na podjęcie działalności gospodarczej. Zwrócono uwagę na fakt, że często beneficjentami pomocy są osoby bezrobotne rejestrujące się w urzędzie pracy na krótki okres, wyłącznie z motywacją otrzymania dofinansowania, zatem nie jest to realna forma aktywizacji zawodowej.

Kluczowym wskaźnikiem określającym prawidłowe funkcjonowanie przedsiębiorstwa jest próg rentowności (P. Łojek). Wskazano, że spośród wskaźników statycznych i dynamicznych analizy finansowej to właśnie narzędzie progu rentowności powinno być elementarnym składnikiem kontroli danych przedsiębiorstwa. Zaznaczono, że istnieje związek między postrzeganym progiem rentowności a preferencjami inwestycyjnymi. Zrozumienie, jak inwestorzy postrzegają próg rentowności, może mieć ważne konsekwencje dla zarządzania portfelem inwestycyjnym, podejmowanych decyzji inwestycyjnych oraz komunikacji w branży finansowej.

Szczególne znacznie dla rozwoju przedsiębiorczości i powstawania nowoczesnych start-upów mają instytucje ożyczenia biznesu oraz współpracujące z nimi akademickie naukowe koła studenckie (D. Lelakowska i in.). W kolejnym artykule przedstawiono pięć innowacyjnych pomysłów biznesowych opracowanych przez studentów z różnych uczelni. Wskazują one na bardzo wysoki potencjał kół naukowych oraz na wiele wyzwań w procesie komercjalizacji zgłaszanych przez nie pomysłów.

Na szczególne znacznie edukacji w procesie wspierania przedsiębiorczości zwrócono również uwagę w pracy poświęconej badaniom doskonalenia w zakresie przedsiębiorczości w południowoafrykańskich szkołach podstawowych i średnich w prowincji Limpopo (S. Ntsanwisi, S. Simelane-Mnisi). Opisane wyniki badań pokazały, że nauczyciele wyrazili zapotrzebowanie na szkolenia, wsparcie finansowe, zwiększanie możliwości w zakresie nawiązywania kontaktów i dzielenia się najlepszymi praktykami, aby skutecznie wdrażać nauczanie przedsiębiorczości w szkołach. Zaleca się, aby już od najmłodszych lat kształcić uczniów o nastawieniu przedsiębiorczym, którzy będą myśleć innowacyjnie, rozwiązywać problemy i mieć nastawienie biznesowe.

W kolejnym artykule podkreślono znacznie edukacji i wychowania młodych ludzi, poprzez zwrócenie uwagi na działalność Schroniska fundacji księcia Aleksandra Lubomirskiego dla chłopców jako przykład usługi społecznej realizowanej w Krakowie w XIX w. (I. Manczak). Efektem działalności fundacji było utworzenie instytucji opiekuńczej oraz obiektu na trwałe wpisującego się w tkankę miejską Krakowa, co stanowi ważny element tożsamości lokalnej. Podkreślono, że uruchomienie Fundacji stanowi przykład realizacji innowacji społecznych w obszarze edukacji oraz opieki nad młodzieżą, której celem było kreowanie określonej wartości społecznej oraz idei humanistycznej dla dobra publicznego.

W kolejnym opracowaniu podjęto tematykę przedsiębiorczości rodzinnej, uznawanej za szczególną, łączącą podstawową jednostkę społeczną, którą jest rodzina, z działalnością biznesową. Dokonano przeglądu publikacji i badań w naukach ekonomicznych, opublikowanych przez polskich badaczy w latach 2018–2023 (A. Buczak, J. Wychowanek).

W tym nurcie badawczym osadzona jest praca badawcza podejmująca problematykę wpływu płci sukcesora przedsiębiorstwa na strategię sukcesji i rozwój firmy rodzinnej (S. Klimek). Dokonano przeglądu dotychczasowych prac badawczych z zakresu przedsiębiorczości kobiet i sukcesji w firmach rodzinnych z uwzględnieniem płci sukcesorów. Uzyskane wyniki badań wskazują na to, że decyzje o sprzedaży, zamknięciu czy kontynuacji działalności firmy były zupełnie niezwiązane z płcią potencjalnych przyszłych sukcesorów.

Podkreślono także, że przewagę konkretyjną mogą zdobyć państwa potrafiące odpowiednio wykorzystać potencjał kobiet dla dobra przedsiębiorstw i całego społeczeństwa.

Ostatnie prace zawarte w tomie poruszają kwestie związane z rozwojem i uwarunkowaniami funkcjonowania turystyki. Pierwsza z nich prezentuje wyniki badań nad działalnością wybranych fundacji na Warmii i Mazurach w zakresie rozwoju usług turystycznych (K. Lisowska, M. Łojko). Efektem działalności Fundacji „Moda na Warmię i Mazury” oraz Fundacji Puszczy Rominckiej jest szeroki zakres usług prowadzonych w sposób bezpośredni i pośredni, które przyczyniają się do propagowania idei dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego, ochrony środowiska naturalnego, a także szerzenia wielokulturowych tradycji regionu. Zauważono, że działalność fundacji przyczynia się do poprawy jakości usług związanych z wypoczynkiem dzieci i młodzieży, a poprzez wspieranie różnorodnych inicjatyw o charakterze społeczno-kulturalnym pośrednio wpływa na przedsiębiorczość turystyczną całego województwa warmińsko-mazurskiego.

Do problematyki funkcjonowania turystyki na konkretnym obszarze nawiązuje praca, w której podjęto rozważania dotyczące koegzystencji różnych rodzajów turystyki na półwyspie Synaj (K. Ziółkowska-Weiss, I. Wszolek). Ukazano w niej możliwości uprawiania wybranych form turystyki (religijnej, kwalifikowanej, wypoczynkowej, biznesowej i przyrodniczej) oraz określono wzajemne powiązania pomiędzy nimi. Zawarta w opracowaniu analiza SWOT uwidacznia mocne i słabe strony rozwoju turystyki na półwyspie Synaj, zwracając uwagę na potencjał regionu w zakresie szerokiego wachlarza świadczenia usług turystycznych oraz na zagrożenia związane z sytuacją geopolityczną regionu.

W nawiązaniu do powyższej problematyki podjęto bardzo ważne i aktualne zagadnienie nasilających się negatywnych konsekwencji masowego i niekontrolowanego rozwoju turystyki (M. Żemła). Odnosi się to zwłaszcza do relacji pomiędzy polityką, ruchami antyturystycznymi a obrazem overtourismu kreowanym przez media. Podjęta pogłębiona dyskusja w tym zakresie otwiera szerokie pola badawcze, które znajdują kontynuację w kolejnych numerach czasopisma.

Bogaty tematycznie numer czasopisma wskazuje na różnorodność podejmowanych problemów badawczych i wieloaspektowe postrzeganie roli przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym.

Anna Kolańska